

Островий В. М. В. О.Геринович – ректор Кам’янець-Подільського інституту народної освіти (1923-1928 рр.) / В. М. Островий // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам’янець-Подільський: Оіюм, 2006. – Т.6 : Матеріали другого круглого столу „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII – на початку ХХІ ст.” – С. 122-133.

УДК: 378.113.2(045)

В.М.Островий

В.О.Геринович – ректор Кам’янець-Подільського інституту народної освіти (1923-1928 рр.)

В статті розкривається адміністративна та науково-педагогічна діяльність В.О.Гериновича на посаді ректора Кам’янець-Подільського інституту народної освіти в 1923-1928 рр.

Ключові слова: В.О.Геринович, інститут народної освіти, Кам’янець-Подільський, ректор, краєзнавство, наука.

Жодна нація в світі не може вважатися великою, якщо не пам’ятатиме тих імен, які докладали неймовірних зусиль для її становлення та розвитку, особливо в переломні часи історії. Саме зараз перед українською історичною наукою стоїть відповідальне завдання дослідити та проаналізувати діяльність знаних українських освітян-науковців, що закладали підвалини фундаментальної освіти в Україні. Одним із яскравих представників української еліти, що заслуговує на всебічну увагу, є Володимир Олександрович Геринович – вчений, освітянин, громадський діяч.

Необхідно зазначити, що за роки незалежності в Україні з’явилися наукові публікації, присвячені науково-теоретичній спадщині та життєдіяльності вченого, серед яких можна виділити наступні: О.М.Завальнюк, О.М.Комарніцький „Кам’янець-Подільський державний український університет (1918-2003 рр.)”, В.С.Прокопчук „Під егідою Українського Комітету Краєзнавства”, Е.М.Мельник, А.Г.Філінюк „Кам’янець-Подільський інститут народної освіти: розвиток, досягнення та утрати (1921-1930рр.)”, О.М.Завальнюк „Володимир Олександрович Геринович” та ін.¹⁻⁴

Незважаючи на наявний внесок вітчизняних істориків у дослідження даної проблеми, залишається відкритим питання, щодо діяльності В.О.Гериновича на посаді ректора Кам’янець-Подільського інституту народної освіти (1923-1928 рр.). Саме цей важливий період в житті В.О.Гериновича є одним із малодосліджених та потребує більш детального вивчення.

Встановлено, що В.О.Гериновича призначено ректором Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (далі-ІНО) 23 жовтня 1923 р. відповідно Постанови Президії головпрофосвіти УСРР⁵. На цей час педагогічний стаж вченого становив 16 років.

Відразу після призначення В.О.Геринович наполегливо і цілеспрямовано організує діяльність колективу. Дисципліна в закладі, здоровий спосіб життя та відношення до навчання і праці студентів для ректора стали пріоритетними. Так, за вперте невиконання мінімуму фізичної праці, студенти, що мали відпрацювати на присадибних ділянках при інституті, підлягали виключенню з досить чітким формулюванням „як елемент, що не відповідає посаді керівника дитячого руху та вчителя трудшкіл”. Подібна участь чекала на студентів, що систематично не відвідували лекції⁶. Вже 25 жовтня 1923 р. ректор впроваджує в життя інституту постанову Подільського губвиконкому, що забороняє паління тютюну та засмічення помешкань громадського користування. На порушників накладався штраф у розмірі 50 карбованців⁷. В.О.Геринович був незадоволений, що до будинку ІНО приходять різні особи, які не мають ніякого відношення до закладу та за його словами: „Не мають на меті чогось навчитися або прочитати”. Відповідно до цього черговим було дано розпорядження випроводжувати таких осіб за межі інституту⁸.

Через брак викладацького складу В.О.Гериновичу часто приходилося працювати понад нормово⁹. Незважаючи на велику адміністративну завантаженість, В.О.Геринович уміло поєднував власну викладацьку роботу з краєзнавчою. Володимир Олександрович особисто розробляв та складав краєзнавчі питальники для вивчення місцевості регіону¹⁰. Для посилення науково-дослідної підготовки студентів і викладачів, ректор 3 лютого 1924 р. провів „Семінар вищого типу”, (його запровадження стало постійним явищем – Авт.), виступив з доповіддю на тему: „Про проблеми знання”. У доповіді В.О.Геринович висвітлив такі питання як поняття теорії пізнання (гносеологія), гносеологія Лейбніца, гносеологія Канта, феноменалізм, скептицизм, гносеологія матеріалістична, монізм та ін. Подібні семінари масово залучали до наукової діяльності як викладачів інституту так і студентство¹¹.

27 лютого 1924 року, В.О.Геринович виступив з доповіддю для персоналу ІНО про поширення наукової організації праці на всі установи та підприємства м. Кам'янця-Подільського. Внаслідок чого було створено комісію по використанню досвіду та підготовчої роботи щодо впровадження наукової організації праці в ІНО¹².

В березні, за ініціативою ректора в ІНО відзначалися Шевченківські дні¹³. Паралельно (з 8 до 24 березня 1924 р.) проводився двотижневик осередку „Приятель дитини”, що проходив у вигляді читання публічних лекцій. Прибуток від даних заходів йшов на користь безпритульних дітей¹⁴. Одночасно ректор займається культурно-

освітньою роботою, читає лекції для підшефних організацій та місцевого населення. З них можна виокремити такі: „Походження людини”¹⁵, „Старовинність людини”¹⁶, „Світові повітрові сполучення”¹⁷, „Різдвяні свята”, „Природа та економіка Польщі”¹⁸ ін.

В березні 1925 р. В.О.Геринович на черговому засіданні науково-дослідної кафедри при інституті виступив з доповіддю на тему: „Завдання й методи роботи краєзнавства”, представив відомі наукові твори краєзнавчої галузі, а також визначив основні завдання краєзнавчої роботи. Зокрема, вивчення природних багатств, соціально-економічних особливостей певної території, використання останніх місцевим населенням, його матеріальний побут та природа, що впливають на формування світогляду. В.О.Геринович закликав залучати до краєзнавства лекторів вузів, урядовців різних установ, учительство, студентство та учнів трудшкіл¹⁹.

2 квітня 1924 р. В.О.Геринович очолив науково-дослідну експедицію з дослідження явищ вулканічного характеру в с. Бакота Старо-Ушицького району²⁰. В.О.Геринович вільно володів українською, російською, польською та німецькою мовами, що розширювало професійно-наукові можливості вченого²¹. Так, за його особливої участі було налагоджено зв'язки ІНО з німецьким науковим видавництвом „Minerva” (м. Берлін)²², що відкривало нові перспективи тісного зв'язку з науковими колами Європи²³. Всіляко популяризуючи та намагаючись встановити наукові відносини з провідними європейськими освітніми установами, В.О.Геринович підготував і направив до Німеччини звіт про структуру ІНО, його професорсько-викладацький, студентський склад та інші відомості²⁴. Вже 5 червня 1924 р. ректор отримав запрошення взяти участь у роботі III-їх віденських міжвузівських курсах, що мали проходити в м. Відні (Австрія). Були запрошені як викладачі так і студенти ІНО²⁵.

Новий ректор підтримував тісні ділові зв'язки з окружним керівництвом в сфері освіти, профорганами через Виконавче бюро пролетарського студентства та з професійно-господарськими установами, парторганами. Основу ввіреного В.О.Гериновичу інституту складала три відділи: природничо-географічний, соціально-історичний та математичний.

Студентів по відділах на 1 січня 1924 р. нараховувалося 202 чоловіки. Серед них партійних - всього 4%. За соціальним станом на першому місці були селяни, на другому - діти радянських службовців а на третьому – робітники (це визначалося аграрним характером краю). Найпопулярнішим вважався природничий факультет, оскільки був найчисельнішим як за чоловічим так і за жіночим складом (57 студентів)²⁶.

Переважну більшість серед студентів складала українці, потім йшли євреї, росіяни та інші²⁷. Економічно важкі часи вимагали від студентів внесення плати за навчання, але ректор ІНО В.О.Геринович, розуміючи всю важливість і необхідність надання вищої

освіти молоді, практикував заходи щодо звільнення останніх від платні. Вже в першому триместрі були звільнені від платні 72,5%, у 4-му - 70% і у 6-му, відповідно 80% студентів. Захист прав студентів та врахування їх інтересів у ректора були пріоритетними²⁸.

16 квітня 1924 р. ректор надсилає до окружної профосвіти календар праці ІНО ім. Л.Троцького, який містив щотижневий розклад навчальної роботи. Робота вищого навчального закладу розпочиналася о 9⁰⁰, а завершувалась о 22⁰⁰. Інститут працював повний робочий тиждень та, навіть, у неділю. Ректор щодня приймав відвідувачів. У цей же час розпочинало роботу бюро ІНО, щоденно проводився педагогічний семінар. З 10 до 13 години проводилися практичні заняття з певних предметів. Академічні заняття розпочиналися з 17 години й тривали до 21 години вечора. Після проводилася гурткова робота по відповідним секціями до 22 години. В неділю проходили академічні заняття Всеобучу. Предметні комісії, надзвичайні засідання бюро, факультетські комісії, засідання ради факультету збиралися як правило о 10 та працювали до 16 або 17 години. Загальні збори студентства й інші різноманітні заходи проводилися в окремо визначений час. Отже, В.О.Геринович намагався максимально поліпшити організацію навчально-виховного процесу в закладі²⁹. Необхідно зазначити, що робота нового ректора фактично відразу після призначення зазнала перевірки столичною інспекцією з м. Харкова. Вже 26 липня 1924 р. Укрголовпрофосвіта ухвалила постанову: „Визнати роботу Кам'янець-Подільського ІНО за останній рік цілком задовільною. Особливо відзначити роботу ректора ІНО тов. Гериновича...”³⁰.

В.О.Геринович реагував на прохання студентів, сприяв влаштуванню на роботу випускників закладу, намагався вирішувати їх особисті проблеми. Так 23 жовтня 1924 р. В.О.Геринович звертається до окружної профосвіти з клопотанням про надання можливості працювати за фахом М.Олійнику, який був звільнений з посади секретаря студентських справ і залишився без всякого забезпечення. Ректор зазначав, що М.Олійник закінчив факультет профосвіти за спеціальністю історичні науки та відпрацював річний термін. Одночасно В.О.Геринович просив відкомандирувати до м. Кустанаю в розпорядження місцевого губернського ІНО випускницю інституту О.Руснак, філолога за фахом, що матеріально не забезпечена й потребувала безкоштовного проїзду залізницею³¹.

На посаді ректора В.О.Геринович продовжував переймати кращий науково-педагогічний досвід та популяризувати Кам'янець-Подільський ІНО як в Україні так і за її межами. 4 червня 1924 року В.О.Гериновича делегували на з'їзд слов'янських географів, що відбувався у м. Празі (Чехословаччина)³². А вже 9 серпня 1924 р. В.О.Геринович як

представник ІНО відправляється на ІІІ-ю Всеукраїнську педагогічну конференцію, що проходила в м. Харкові для обговорення наукових питань методологічного характеру³³.

Завдячуючи діяльності В.О.Гериновича, Кам'янецький ІНО мав у своєму розпорядженні два трьохповерхових корпуси³⁴. В головному корпусі розміщувалися аудиторії та деякі кабінети. В другому корпусі - виключно природничі. Незважаючи на протест ректора, другий корпус зайняв цукровий технікум, але обладнання кабінетів перенесли до головного корпусу ІНО. Зусиллями В.О.Гериновича в закладі було зроблено ремонт, побудовано нові печі та вставлено скло в вікна, додатково електрифіковано заклад на 42 лампи та облаштовано криницю у дворі³⁵. Державне забезпечення учбовим приладдям інституту було вкрай обмеженим, про що свідчить придбання за 1923-1924 навчальний рік всього одного мікроскопа³⁶. Щороку для поповнення кабінетів ІНО ректором подавався список необхідного приладдя до Головпрфосвіти. Про складність у забезпеченні навчальним обладнанням кабінетів свідчить звернення В.О.Гериновича до інспектора профосвіти, в якому ректор просив передати в розпорядження хімічної лабораторії ІНО апарату Гофмана для здійснення електролізу, що знаходився у місцевому відділі охорони здоров'я, а також перегінних кубів, „якщо такі є в якій-небудь школі”. Без зазначених приладів було неможливо проводити основні курси з хімії³⁷.

Захист інтересів ІНО ректором, проявився також у зверненні В.О.Гериновича до окружної профосвіти, в якому йшлося про спільне користування фізичним кабінетом ІНО студентами сільськогосподарського інституту та робітничого факультету, де зазначалося, що видатків по поповненню кабінету, освітленню, асенізації та опаленню вказані установи не несуть. Тому ректор вимагав підписати угоду про взаємно-рівне використання матеріальної бази закладу³⁸. Зусиллями ректора було відкрито ряд майстерень. Під бібліотеку відвели цілий поверх (її фонди нараховували 50.000 тис. томів,³⁹ книжок українською мовою налічувалося 12.000)⁴⁰. На початку 1927-1928 навчального року їх стало вже понад 30 тисяч, а з часом поповнилося ще на 10 тис. 155 томів. Збільшилася кількість й зарубіжної літератури. Якщо на початку року було 87 томів, то на кінець року - вже 274 томи. Протягом зазначеного періоду бібліотекою скористалося майже 6 тисяч чоловік, які використали біля 10 тисяч книжок. Характерно, що з кожним роком кількість книжок постійно зростала⁴¹. Вже на 1925-1926 навчальний рік бібліотечні фонди інституту нараховували 120 тисяч томів. Для спрощення обслуговування студентства за наказом ректора створювалися предметні бібліотеки, але для ефективнішого функціонування потребувалося збільшення штату працівників, оскільки бібліотека обслуговувала студентство трьох вузів. Аби вирішити цю проблему В.О.Геринович неодноразово звертався до НКО⁴².

В кінці серпня-на початку вересня 1924 р. В.О.Геринович приймає участь у роботі Подільської губернської конференції в м. Вінниці⁴³. У м. Проскурові читав лекції на політкурсах місцевого вчителства⁴⁴. Впродовж лютого-березня 1925 р. ректор у справах ІНО відвідав мм. Житомир⁴⁵ та Вінницю⁴⁶. В травні-червні 1925 р. В.О.Геринович перебував у Чернігівському⁴⁷, Ніжинському⁴⁸, Донецькому⁴⁹, Полтавському⁵⁰ інститутах народної освіти, де ознайомився з їхньою адміністративною, науковою та педагогічною діяльністю, поділився власним досвідом. У серпні 1925 р. В.О.Геринович відправляється згідно запрошення інспектора профосвіти Могилівської округи до м. Могильова для читання лекцій на місцевих окружних педкурсах по перепідготовці вчителства⁵¹. Не полишає в цей час Володимир Олександрович і наукової роботи, працює над монографією „Географія СРСР”, читає в порядку шефства такі доповіді, як „Дніпровська електростанція”, „Краєзнавство і його значіння в Радянському Будівництві”. Для курсантів „Дитруху” читає лекції „Походження світу” та „Методи дослідницької роботи”⁵².

З метою максимально-якісного використання лекторів на користь ІНО 22 жовтня 1925 р. В.О.Геринович зобов'язує останніх, що не мають повного навантаження, залучитися до чергування в лабораторіях та до роботи в гуртках. Ректор вимагав у викладачів, що одночасно працювали в інших освітніх установах відмовитися від сумісництва. В разі невиконання даного розпорядження, останніх передбачалося звільнити з штату ІНО⁵³.

За 1925-1926 навчальний рік під головуванням В.О.Гериновича проведено 32 засідання правління інституту народної освіти, розглянуто 456 питань. З них: 69 адміністративного, 144 господарчого, 24 організаційного, 17 методичного, 69 студентського та 35 педагогічного характеру⁵⁴.

Велику увагу В.О.Геринович приділяв змісту та якості навчання студентів ІНО. 24 листопада 1925 р. на засіданні предметної комісії соціально-економічного циклу В.О.Геринович виступив з доповіддю про методи викладання і трактування економічної географії. Зауважив, що на першому курсі факультету соціального виховання недостатньо часу відводиться на вивчення соціально-економічної географії. Здійснюється нерівномірна підготовка студентів та комплексування економічного, геологічного і фізичного підрозділів географії. В результаті комісія прийняла рішення посилити групову роботу студентів, контролюючи засвоєння даної дисципліни, збільшити кількість годин та детальніше зупинитися на підсумках⁵⁵. Під керівництвом В.О.Гериновича в інституті розробляються та поширюються нові методи викладання. На чолі з ректором проведена значна робота у краєзнавчій діяльності в масштабі як Кам'яниччини так і всього Поділля.

Завдячуючи В.О.Гериновичу до краєзнавчого руху в краї було залучено не тільки академперсонал, а й студентство. Для реалізації краєзнавчих завдань було засновано „Округове Краєзнавче Товариство”, ініціатива створення якого виходила саме від ректора⁵⁶. Робота товариства проявилася у проведенні семінарів, читанні доповідей, збиранні краєзнавчого матеріалу та тісним зв'язком зі школою⁵⁷.

За безпосередньої участі В.О.Гериновича при ІНО було відкрито гуртки: політичний, сільськогосподарський, кооперації, мистецький, польську секцію, юнацьку секцію, літературно-газетний, до яких входило понад півтори тисячі студентів⁵⁸.

В ІНО гостро стояло питання про перевантаженість студентів навчальними дисциплінами. Тому 28 листопада 1925 р. на засіданні факультетної Ради де слухався стан академічної праці виступив В.О.Геринович, зауваживши, що перевантаженість студентства можна пояснити його слабкою попередньою підготовкою, а викладацький склад об'єктивно не визначає глибини і ширини додаткового матеріалу, до того ж біжучий матеріал належно не обмірковується на засіданнях предметних комісій⁵⁹.

На початку 1926 р. В.О.Геринович розпочинає роботу по будівництву в ІНО власної електростанції, оскільки коштів для освітлення всіх навчальних кабінетів та лабораторій катастрофічно не вистачало⁶⁰.

В лютому-березні 1926 р. В.О.Геринович командирується у справах ІНО до м. Харкова⁶¹. За наполегливу працю та значні успіхи на посаді ректора Кам'янець-Подільського ІНО, згідно постанови Центральної штатної комісії НКО від 26 лютого 1926 р. Володимира Олександровича затверджують професором другої групи⁶².

В червні 1926 р. в службових справах В.О.Геринович відвідує м. Київ⁶³. Також приймає участь у Всесоюзних з'їздах геологів мм. Харкова та Москви (1926 та 1927 рр.)⁶⁴. З 1 по 11 червня 1927 р. В.О.Геринович був учасником Всеслов'янського конгресу геологів та етнографів, який проходив у Польщі⁶⁵. Влітку 1928 р. В.О.Геринович приймає участь у роботі Всеукраїнської конференції УТОРНІТСО, що проходила у м. Харкові⁶⁶.

За наказом ректора збиралися матеріали дефектності будівель ІНО для складання кошторисів щодо ремонту навчального закладу⁶⁷. Надзвичайно гостро стояло питання про самозабезпечення інституту продуктами харчування, що забирало багато часу та зусиль продукційного колективу, в роботі якого приймали участь студенти, викладачі та наймані робітники.

Для ефективного ведення господарства ІНО та одночасно максимального зменшення відриву студентства від навчання, 22 жовтня 1925 р. В.О.Геринович затверджує мінімальне фізичне навантаження для студентів першого курсу у кількості 50 годин⁶⁸. Але на початку 1926 р. ректору довелося відмовитися від 62 десятин присадибної

землі, оскільки на академічну роботу зовсім не вистачало часу⁶⁹. Системним явищем були засідання правління ІНО, де головував В.О.Геринович. Правління вирішувало різнобічні питання, зокрема у адміністративній справі: ремонт будівель інституту; відмова від експлуатації орендованого млина з огляду на віддалення від ІНО й недоцільність з господарської точки зору; виявлення неліквідного майна; інвентаризація майна інституту з переходом на карткову систему. У господарських справах: перерозподіл помешкань в навчальному й житловому приміщеннях інституту; розгляд і затвердження планів земельного господарства інституту. В організаційній справі: об'єднання деяких лабораторій вузів Кам'янця-Подільського; реорганізація справи про участь студентів у роботі землегосподарства. В поточному році, завдячуючи організаторським здібностям ректора вдалося під час роботи у присадибному господарстві, не відривати студентів від академічної роботи. Відзначено участь у організації громадських установ: робітничого університету, краєзнавчого товариства, радіотовариства. У методичних справах було переглянуто і проаналізовано методи викладання. Організовано роботу лабораторій в години поза лекційним розкладом, щоб студенти могли в цей час користуватися бібліотекою, консультаціями викладачів і т. д. Здійснено перехід на одинадцяти-триместровий план навчання⁷⁰. Для поширення досвіду з педагогіки та інших предметів, а також для поповнення інституту новим навчальним приладдям, у 1926 р. з ініціативи ректора та коштом ІНО до науково-культурних центрів СРСР, а саме м. Москви та м. Ленінграда, було організовано екскурсію за участю 30 студентів та викладачів. Поїздка передбачала також ознайомлення з педагогічними установами зазначених центрів.

В кінці 1925-1926 навчального року В.О.Геринович на зборах колективу інституту прочитав доповідь про стан ІНО. За сприянням ректора Кам'янець-Подільський ІНО часто відвідували шкільні екскурсії, що оглядали кабінети, лабораторії, музеї, радіостанцію, обсерваторію та були присутні на семінарах. Бібліотеку і приміщення інституту використовували для ведення курсів з політграмоти, для керівників дитячого руху тощо⁷¹.

Усвідомлюючи необхідність мати власний друкований науковий часопис ІНО, 14 вересня 1926 р. В.О.Геринович укладає угоду з кам'янецькою друкарнею про друк „Записок Кам'янець-Подільського ІНО” накладом 625 примірників. Для друку використовується папір високої якості – глянцева, німецька⁷². За розпорядженням ректора 14 лютого 1927 р. ІНО придбав множильно-друкарський комплект „Стеклограф”⁷³.

За 1926-1927 навчальний рік В.О.Геринович, незважаючи на брак коштів, організовує та проводить капітальний ремонт усього інституту, починаючи з ремонту даху й закінчуючи укладанням тротуарної плитки з облаштуванням огорожі⁷⁴.

За сприянням ректора значно поживавилася робота в ботанічному саду, що використовувався як допоміжна науково-навчальна установа при ІНО⁷⁵. Відомості про рослини визначено в статті «Index seminum», розміщеній в записках ІНО за 1926 р.⁷⁶

Завдяки наполегливій праці В.О.Гериновича студенти ІНО готували дослідження, присвячені історичним, географічним і археологічним розвідкам Поділля⁷⁷. В.О.Геринович всіляко сприяв існуючим при ІНО науково-дослідній кафедрі природи, культури і народного господарства. За свідченнями ректора, на 1928 р. кафедра нараховувала 18 дійсних членів і наукових робітників та 24 аспіранти. Працювали підсекції: прикладної геології і ґрунтознавства, прикладної зоології, фітотехніки і інтенсивних культур, зоотехніки, сільськогосподарської економіки і мови. Наслідком цієї праці стало видання наукових робіт В.Гериновича, М.Баєра, В.Бернацького, А.Волощука, Дудолькевича, М.Герашенка, Н.Гаморака, О.Красівського, Л.Карети, Г.Косака та ін⁷⁸.

На початку 1927 р. за розпорядженням В.О.Гериновича бібліотека ІНО провадить облік установ, з якими інститут обмінюється власними науковими виданнями. Зокрема, Кам'янець-Подільський ІНО обмінювався своїми науковими записками з Московським центральним науково-дослідним інститутом торф'яної промисловості⁷⁹, Постійною комісією по вивченню природних виробничих сил СРСР при Академії Наук СРСР⁸⁰, українським видавничим Товариством „Січ” при Українському педагогічному інституті ім. М.Драгоманова у м. Празі (Чехословаччина)⁸¹, Полтавським державним музеєм, Всеукраїнським історичним музеєм ім. Т.Шевченка⁸², Смоленським державним університетом та ін⁸³. Слідкуючи за досягненнями світової науки, В.О.Геринович постійно отримував наукові журнали. (Зокрема з Німеччини (Академія Гренера, м. Берлін), США та Польщі)⁸⁴.

За 1927-1928 рр. В.О.Геринович публікує такі наукові праці як „Порадник екскурсанта Кам'яниччини”, „Екскурсант Кам'яниччини”. Необхідно зазначити, що на основі останньої роботи Культурфільм запропонував В.О.Гериновичу приступити до зйомок наукового фільму „Кам'яниччина”, при чому без попередньої розробки сценарію та його затвердження головного кінематографічного відомства⁸⁵. Незабаром, за ініціативою В.О.Гериновича, приступили до зйомки кінокартини „На межі двох світів”, що проходила у м. Кам'янці-Подільському. Показовим є те, що процесом зйомок керував безпосередньо В.О.Геринович⁸⁶. Одночасно В.О.Геринович готує розділ „Галиція” у Великій радянській енциклопедії, статтю „Чорне море й його вплив на економіко-географічні й політичні відносини Сходу Європи в 2-й пол. XVIII ст., що вийшла у науковому збірнику видавництва ВУАН „Степова Україна”, а також „Kamienec Podilski ein der kulturzentrum der Räte Ukraine” в Слов'янському огляді у Празі⁸⁷.

В.О.Гериневич особисто керував екскурсійною роботою ІНО, що являлася складовою частиною навчального плану та мала місцевий краєзнавчий характер. Зокрема, за зазначений період було проведено екскурсії з студентами всіх курсів ІНО на цукроварню та периферію Кам'янецьчини для ознайомлення з природою та економікою краю⁸⁸. 2 квітня 1927 р. В.О.Гериневич прагне провести екскурсію для 60 студентів, для чого звертається до Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету з проханням асигнувати Кам'янець-Подільському ІНО суму в розмірі 400 карбованців для проведення виїзду в головні центри Союзу. Звернення було незвичайним і вимушеним, оскільки не зважаючи на те, що до останнього часу інститут проводив екскурсії своїм коштом (за рахунок власної сільськогосподарської ділянки, котра була основним джерелом фінансування ІНО). Але остання, за розпорядженням місцевих органів невдовзі перейшла до комітету незаможних селян. Окрім поїздки до Москви та Ленінграда планувалося відвідати Київ, Одесу і Харків. Відвідини культурних центрів педагогічних і промислових установ, за визначенням В.О.Гериневича, сприяли формуванню життєвого досвіду майбутніх вчителів. Незважаючи на віддаленість від столичного центру, за свідченням В.О.Гериневича, випускники Кам'янець-Подільського ІНО завжди відзначаються високим рівнем професійної підготовки, про що свідчать відгуки радянських партійних і професійних органів з різних регіонів, зокрема Донбасу⁸⁹. За ініціативою та під керівництвом ректора при ІНО часто проводились наукові конференції для педагогів регіону⁹⁰.

Ректор Кам'янецького ІНО В.О.Гериневич, прагнув залучити відомих українських професорів-науковців для роботи в радянській Україні, зокрема І.Крип'якевича, Ю.Гірчака та М.Чайковського, що проживали в Польщі на Галичині. В 1928 році навіть готував підґрунтя для їх запрошення урядом на відповідні кафедри Кам'янець-Подільського ІНО. В подальшому двоє з них переїхали до радянської України (окрім І.Крип'якевича)⁹¹. За свідченням аспіранта А.А.Марцинюка, саме при допомозі В.О.Гериневича, відомий український вчений С.Л.Рудницький отримав дозвіл на в'їзд до СРСР⁹².

В червні 1928 р. В.О.Гериневич збирає академічний персонал закладу для планового проведення впорядкування архіву. В підготовці наукових кадрів Володимир Олександрович бачив майбутнє як ввіреного закладу так і всієї України⁹³. Навіть перейшовши на роботу до Українського науково-дослідного інституту географії і картографії, куди був запрошений на прохання проф. С.Л.Рудницького ще 1927 р. В.О.Гериневич продовжував працювати на користь ІНО, якого ще довгий час не міг полишити через виконання ректорських обов'язків, викладацьку практику та вболівання

за його долю більш як за власну. З посади ректора В.О.Гериновича було звільнено лише 13 жовтня 1928 р.⁹⁴

Завдяки організаторським здібностям та наполегливій праці ректора ІНО В.О.Гериновича, за означений період перебування на керівній посаді, в інституті суттєво підвищився академічний рівень підготовки як викладацького складу так і студентства. Значно зросла матеріально-технічна база закладу, бібліотечні фонди. Внаслідок цього поширювалась зацікавленість вузом і зріс наплив до нього студентства з Київської, Одеської областей та, навіть, Краснодару⁹⁵. Інститут отримав належне визнання місцевих партійних органів, професійних, громадських організацій та установ. На поліпшення академічної роботи мали вплив організаційні заходи в напрямку поширення лабораторій і кабінетів, утворення предметних бібліотек, згуртування академічного персоналу, зменшення навантаження на студентство щодо зайнятості в сільському господарстві й спрямуванні зусиль на активізацію культурно-освітньої роботи.

Таким чином, Кам'янець-Подільський інститут народної освіти за короткий період у важкі часи становлення української вищої школи став осередком педагогічного, наукового, громадського життя не тільки Кам'яниччини а й всієї України. В.О.Геринович перший назвав м. Кам'янець-Подільський Українським Гейдельбергом, тобто одним з найвизначніших культурних та наукових центрів України⁹⁶.

Поза увагою дослідників залишилися інші невідомі сторінки життя В.О.Гериновича, зокрема його діяльність у роки Української революції (1917-1920 рр.)

Примітки:

1. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець – Подільський державний університет (1918-2003 рр.): історичний нарис. – Кам'янець – Подільський: „Абетка-НОВА”, 2003. – 108с; 2. Прокопчук В.С. Під егідою Українського Комітету краєзнавства. - Кам'янець-Подільський: Абетка – Нова, 2004. – 312с; 3. Мельник Е.М., Філінюк А.Г. Кам'янець-Подільський інститут народної освіти: розвиток, досягнення та утрати (1921-1930 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Т.1. – Кам'янець- Подільський: (Кам.-Под. держ. пед. ун-т), 1998. – С.28-40; 4. Мельник Е.М., Філінюк А.Г. Кам'янець-Подільський інститут народної освіти: розвиток, досягнення та утрати (1921-1930 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Т.1. – Кам'янець- Подільський: (Кам.-Под. держ. пед. ун-т), 1998. – С.28-40; 5. Мельник Е.М., Філінюк А.Г. Вказ. Праця. – С.33; 6. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХО). – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.574. – Арк.3; 7. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.385. –

Арк.66; 8. Там само. – Спр.574. - Арк.16-17зв.; 9. Там само. – Спр.574. - Арк.16-17зв.; 10. Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.832. - Арк.19; 11. Там само. – Спр.606. - Арк.31; 12. Там само. – Спр.386. - Арк.55; 13. Там само. – Арк.63; 14. Там само. – Арк.66; 15. Там само. – Арк.70; 16. Там само. – Арк.112; 17. Там само. – Арк.204; 18. Там само. – Арк.230; 19. Там само. – Спр.606. - Арк.33; 20. Там само. – Спр.386. - Арк.79; 21. ДАХО. – Ф.Р.5. – Оп.1. – Спр.611. – Арк.8зв.; 22. Там само. – Арк.126; 23. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.386. – Арк.27; 24. Там само. – Арк.129; 25. Там само. – Арк.137; 26. ДАХО. – Ф.Р.5. – Оп.1. – Спр.589. – Арк.4зв.; 27. Там само. – Арк.4-5; 28. Там само. – Арк.5; 29. Там само. – Арк.34; 30. Завальнюк О.М. Володимир Олександрович Геринович // Зневажена Клію / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2005. – С.124; 31. ДАХО. – Ф.Р.5. – Оп.1. – Спр.589. – Арк.61; 32. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.2. – Спр.126. – Арк.41зв.; 33. Там само. – Арк.48,53; 34. ДАХО. – Ф.Р.5. – Оп.1. – Спр.589. – Арк.5; 35. Там само. 36. Там само. – Арк.5зв.; 37. Там само. – Арк.35; 38. Там само. – Арк.36; 39. Там само. – Арк.5зв.; 40. Там само. – Арк.24; 41. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.1054. – Арк.3зв.; 42. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр.641. - Арк.3зв-4; 43. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.2. – Спр.126. – Арк.49; 44. Там само. – Арк.54; 45. Там само. – Арк.60; 46. Там само. – Арк.63; 47. Там само. – Арк.66; 48. Там само. – Арк.67; 49. Там само. – Арк.68; 50. Там само. – Арк.69; 51. Там само. – Арк.72; 52. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.2. – Спр.126. – Арк.76; 53. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 641. – Арк.12; 54. Островий В.М. В.О.Геринович: хроніка життя та діяльності (1883-1949 рр.) // Освіта, наука і культура на Поділлі. Збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський: ОІУМ, 2005. –Т.5: Матеріали круглого столу. „Культура, освіта і просвітницький рух на Поділлі у XVIII-на початку ХХІ ст.”, - С.167; 55. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 641. – Арк.32-32зв.; 56. Там само. – Арк.5-5зв; 57. Там само. – Арк.3зв; 58. Там само. – Арк.5зв; 59. Там само. – Арк.42; 60. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.897. – Арк.2; 61. Там само. – Арк.77; 62. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.2. – Спр.126. – Арк.79; 63. Там само. – Арк.82зв; 64. Там само. – Арк.95,99; 65. Там само. – Арк.95,99; 66. Там само. – Арк.117; 67. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 611. – Арк.41; 68. Там само. – Спр. 641. – Арк. 13; 69. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 641. – Арк.2; 70. Там само. – Спр. 611. – Арк. 54; 71. Там само. – Спр. 641. – Арк. 4; 72. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.1025. – Арк.8; 73. Там само. – Спр.978. – Арк.3; 74. Там само. – Спр.1025. – Арк.30-81; 75. Центральний державний історичний архів України (м.Львів). - Ф.401. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.4; 76. Красзнавство. – 1927. - №1. – С.28; 77. Там само. 78. Центральний державний історичний архів України (м.Львів). – Ф. 401. – Оп.1. – Спр.32. – Арк.4; 79. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.954. – Арк.1; 80. Там само. – Арк.3; 81. Там само. – Арк.6; 82. Там само. – Арк.9; 83. Там само. – Арк.10; 84. Державний Архів СБ України. – Спр.59171. – ФП. – Арк.269; 85. Там само. – Арк.43; 86. Там само. – Арк.195; 87. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.1054. – Арк.5; 88. Там само. – Арк.7; 89. Там

само. – Спр.1001. – Арк.1,3; 90. Там само. – Спр.1054. – Арк.6-7; 91. Державний архів СБ України. – Спр.59171. – ФП. – Арк.162; 92. Там само. – Арк.3; 93. ДАХО. – Ф.Р.302. – Оп.1. – Спр.1133. – Арк.8; 94. Завальнюк О.М. Володимир Олександрович Геринович // Зневажена Клію / НАН України. Ін-т історії України. – К., 2005. – С.131; 95. ДАХО. – Ф.Р. 5. – Оп.1. – Спр. 641. – Арк.Ззв.; 96. Центральний державний історичний архів України (м.Львів). – Ф. 311. – Оп.1. – Спр.69. – Арк.17.

Резюме

В статье раскрывается административная и научно-педагогическая деятельность В.А.Гериновича на должности ректора Каменец-Подольского института народного образования в 1923-1928 гг.

Ключевые слова: В.А.Геринович, институт народного образования, Каменец-Подольский, ректор, краеведение, наука.